

Uzoni Jankó Boldizsár

Neve - mint Balthasar I. Uzoni - két külső országokbeli vitatkozásából s két alkalmi verséből is ismeretes.

A nevében foglalt utalás szülőföldjéül a háromszéki Uzon községet jelöli meg. Itt azután őt magát is megtaláljuk. Az I. Rákóczi György fejedelem rendeletére 1635 október 25-én összeírt lustrakönyvben az uzoni lófők (primipili) között Janko Boldizsár, Fap megjelöléssel jelentkezik.¹⁾ Ezt a családnévet bizonyítja a disputációjabeli "I" betűvel rövidített családnévnek, továbbá a keresztnévnek, a származási helynek, valamint a foglalkozásnak egyezése a lustra-könyvbéli bejegyzéssel.

Szülőfalujának, valamint rendi állapotának megállapítása után születésének körülbelőleges éve is meghatározható a hollandiai leydai akadémia anyakönyvének adataiból. E szerint az 1631. év április 29-én beiratkozott "Balthasar Usony Hungarus) T(heologiae studiosus; annorum) 25"-nek vallotta magát.²⁾ Így tehát az 1606. évben születhetett.³⁾ Itthoni iskoláztatásáról csak annyit tudunk, hogy a felsőbb évfolyamokat Gyulafehérváron végezte el, ahol 1630 április 20 és 22-én - mint a kollégium seniora - Alsted professzor elnöklése alatt "De Deo" tárgykörből tartott vitatkozást. Ez a disputáció azután még ugyanabban az esztendőben nyomtatásban is megjelent.⁴⁾ Ugyancsak itteni tanulását bizonyítja 1632-ben Leydában tartott vitatkozásának ajánlása, amelyet patrónusán és Leydai professzorán kívül Keserői D. János püspöknek, Geleji K. Ist-

---

1) Háromszék 1635. évi lustrakönyve. 45/A. levél. (A SzNM-ban volt.)

2) Archiv des Vereines für siebenb. Landeskunde. N.F. XVI. 207.

3) Születési évét és családnévét a ProtKözl. 1888. évfolyama 446. lapján már Zoványi Jenő is megállapította.

4) RMK. II. 458.

ván fehérvári lelkipásztornak, Alsted, Piscator, Bisterfeld és Kereszturi B. Pál ugyancsak fehérvári professzoroknak ajánlotta.⁵⁾ Tehát 1630 nyarán végezvén be hazai iskolázását, - külső országokbeli vitatkozásainak tanúsága szerint - ifjabb Bethlen Istvánnak, a váradi vár főkapitányának, Hunyad és Máramaros vármegyék főispánjának alumniumát nyerte el.⁶⁾

A kolozsvár-városi sáfárpolgár 1630 szeptember 13-i elszámolási tétele szerint: "Zász Miklos Viszy hat Eokrén az Caluinista Dekok között hatott Portékayokkal együtt Hunyadigh,"⁷⁾ hogy onnan azután új járműváltással Váradon keresztül tovább szekeressenek: Németország felé. E hat diák egyike bizonyosan Uzoni lehetett. Sejtésünket Haller Gábor naplójának az Odera melletti Frankfurtban 1630 november 22-én keltezett feljegyzése támogatja: "Üttek az Academiában magyarok ketten Thályai Márton és Uzoni Boldizsár,"⁸⁾ Ugyanis a Fehérvárról külső országokba igyekező diákok útjának mindenképpen Kolozsváron kellett átvezetnie, ebben az időtájtban pedig más olyan feljegyzés nincsen, amelyet Uzoni utazásával kapcsolatba hozhatnánk. Frankfurtba való megérkezésük után a hat közül itt megállapodott két diák másnap már jelentkezett is az akadémiába való felvételre. Az anyakönyv szerint: 1630 november 23-án "Martinus Z. Thallyai U(ngarus)", aki megelőzőleg a kolozsvári schola rektora⁹⁾ és "Balthasar Janko Uzoni N(obilis) Transsylvanus" néven iratott be az anyakönyvbe.¹⁰⁾ Frankfurtból néhány hónap multával eltávozva, 1631 április 29-én már a hollandiai Leyda akadémiájára iratkozott be,¹¹⁾ itt azonban megint csak rövid ideig tartózkodott, minthogy "Balthazar Uzoni Transsylvanus Theol(ogiae) Stud(iosus)"-ra július 16-án már a franekerai akadémia anyakönyvében akadunk rája.¹²⁾ Itteni előhaladásának jeleképpen "De Tribus

5) RMK. III. 1486.

6) RMK. III. 1480, 1486.

7) Sáfár. 1630: 279.

8) ETA. IV. 5.

9) Fekete Mihály: A kolozsvári ev.ref. főtanoda története. Kolozsvár, 1875. 25.

10) ProtSzele. 1889: 187.

11) Archiv. N.F. XVI. 207.

12) TT. 1886: 603.

Controversiis generalibus in I. Bell. tom. comprehensis" tárgy-
körből az angliai puritánizmus legjelesebb vezetőegyénisége, a Holl-
landiába menekült Amesius Vilmos teológiai professzor elnöklése
alatt 1632 áprilisában 20 negyedrényi nyomtatott levélre ter-
jedő nyilvános vitatkozást tartott. Ezen kívül ismerjük egy latin
versét is, amellyel Séllyei P. Ferenc nevű tanuló társának teológi-
ai tárgyú disputációját üdvözölte.¹³⁾ Ugy látszik, hogy vitatkozá-
sának megtartása után visszatért Leydaba, bárha az újra való beir-
tatkozásnak az anyakönyvben nincsen nyoma. Itt már szeptember 11-
én Polyander teológiai professzor elnöklése alatt "De Nominis di-
vini celebratione, adoratione, atque invocatione" címen vitatko-
zást tartott. Nyomtatásban megjelent védelmi irata 10 negyedrényi
terjedelmű. Ismerjük még ugyane tájban írott üdvözlő versét is, a-
mellyel Tölcséki Mihály nevű tanuló társa disputációját köszöntöt-
te.¹⁴⁾

Nagyon valószínű, hogy Uzoni külső országokbeli bujdosása két
esztendőnél nem tartott tovább s ezért már az 1632. év utolsó hó-
napjaiban haza is érkezett. Ezt annak a helyzetnek az alapján ál-
líthatom, hogy a háromszéki lustrakönyv 1635 őszén már mint papot,
tehát mint állomáshelyét betöltő rendes lelkipásztort állítja e-
lénk, sőt egy 1654-ben megjelent "Concordiae Inter Evangelicos Qua-
erendae Consilia" című, de tulajdonképpen 1634 február 7-én kelt
s Duraeusnak az evangélikusokkal való unió tervezetét méltányoló
válasziratot a püspökön és a három fehérvári professzoron kívül
az összes erdélyi református esperesek is aláírták; közöttük ta-
láljuk Uzoni Boldizsár dévai pap, hunyad-megyei esperest is.¹⁵⁾
Tehát ennek a fiatal egyházi férfinak már legalább is egy - más-
fél esztendő óta idehaza kellett lennie, hiszen nem csekély időt,
vehetett igénybe, mignem a püspöktől kijelölt állomáshely elfog-
lalása és beiktatása, majd a legközelebbi generalis synoduson tör-
tendő ordinálása után még a partialisnak is össze kellett ülnie, a-
melyen azután esperessé is megválasztották. Ehhez az alig 27-28
éves korban elért magasabb ranghoz a saját rátermettségén kívül :
bizonyosan még egyéb körülmények is segíthették. Láttuk ugyanis,

13) RMK.III. 1480 és 1477.

14) RMK.III. 1485, 1486.

15) RMK.III. 1924 - Zoványi Jenő: Tanulmányok a magyar prot. egy-
ház és irodalom történetéből. S.-patak, 1887. 63-70.l.

hogy Uzoni ifjabb Bethlen Istvánnak, Bethlen István fejedelem dé-
rék fiának volt a pártfogoltja. Az alig egy esztendővel idősebb
patrónus, aki annak idejében maga is külföldi akadémiákon öregbi-
tette itthon szerzett tudását, külsőországokban tanuló kedvelt
alumnusa számára maga közelében szemelte ki a helyet. Ő ugyanis,
mint hunyad-megyei főispán, a dévai várnak is ura lévén, ezért az
itteni lelkipásztorság nemcsak rangadó helyet biztosított annak,
betöltőjére, de anyagilag sem lehetett megvetendő állás, hiszen
itt egyuttal patrónusának is udvari papja volt. Tehát az üresedés
bekövetkezésekor Bethlen sürgősen hazahivatta pártfogoltját, előbb
azonban óhajtatását a püspökkel is közölnie kellett, hogy Uzont -
a szokástól eltérőleg - ne küldje három esztendeig tartó schola-
mesterségre, hanem egyenesen Dévára rendelje. Ennek azután így is
kellett történnie, mert hiszen - miként Szalárdi emlékezetül hagy-
ta - "az váradi gróf főkapitány ifju Bethlen István, ... (ki) minden
dologban nagy okossággal, móddal járó, okos elmés tanácsos ifju
ember vala, ... megbetegedvén, ... szép csendes halállal az élők kö-
zül elköltözött vala, életének mintegy 28. esztendejében. Kinek
teste édes atyjának s (Rákóczi) fejedelemnek is tetszéséből, Fe-
hérvárra béhozatván, die 24. Martii anni 1633. az öregbik egyház-
ban nagy solennis pompával temettetett vala."¹⁶⁾ Nemsokára ezután:
még ennek az évnek május 18-án elhunyt Keserői Dajka János püspök
is. Mindezeket az eseményeket tehát meg kellett előznie Uzoni dé-
vai pappá tételének. De patrónusának halála után is, továbbra is
Déván maradt. Ezt bizonyítja, hogy Geleji Katona István püspök
1640-ben megjelent Praeconium evangelicum című prédikációs könyvé-
hez írt üdvözlő versek egyikét Uzoni J. Boldizsár dévai lelkipász-
tor és vajdahunyd-zarándi esperes szerezte.¹⁷⁾ További említést
találunk Gelejinek 1643 július 2-án Fehérváron keltezett levelé-
ben, amelyben jelenti a fejedelemnek, hogy a deákok közül négyet
Bisterfeldius urammal megrekesztettünk mindjárt azon nap; egyik
Déva felé ment alá, aki principális volt közöttük, áfelől is ir-
tam Uzoni uramnak, hogy ha ott leszen, megfoghassa, és felküld-
je.¹⁸⁾ Majd az 1646 június 10-én Szatmárnémetiben tartott nemzeti

16) Szalárdi 86.

17) Zoványi Jenő: Nehány kiegészítő adat. PrK. 1888: 446.

18) Uj Magyar Muzzeum. 1859: I. 229.

zsinat résztvevői között, mint az egyik erdélyi kiküldött "Balthasar Uzoni, Senior Pastor Devaiensis" nevét is ott találjuk.¹⁹⁾ Megelőzőleg pedig jelen kellett lennie a június 3-i enyedi zsinaton, amely a nemzeti zsinattal ellentétben a presbiteriumok felállításának szükségessége mellett döntött s mint Amesiustanítványtól, hihetőleg tőle sem állott távol a puritánus-felfogás.

Uzonira vonatkozó utolsó adatunkat Kálnai Péter utrechti teológiai hallgatónak 1647 április 14-én tartott vitatkozása tartalmazza, ezt ugyanis a többek között Uzoni Boldizsár dévai papnak is ajánlotta.²⁰⁾ Ugy látszik, hogy egész élete folyamán Déván töltötte be hivatását, ami már egymagában is eléggé bizonyítja híveinek szeretetét s patrónusainak megelégedését. Lehetséges azonban, hogy még ebben, vagy a következő évben bevégezte életét. Erre vallana, hogy a fejedelem ekkortájtban ajánlotta fel Tolnai Dali Jánosnak a dévai papságot.²¹⁾

---

19) Lampe, Frid. Adolphus: *Historia Ecclesiae Reformatae in Hungaria et Transylvania*. Utrecht, 1738. 419.

20) RMK. III. 1690.

21) Szilágyi Sándor: *Vértanúk a magyar történetből*. Pest, 1867. 97.